

'Baerne'

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne"

15e jaargang nr. 1 - maart 1991

Dagelijks Bestuur van de Historische Kring "Baerne"

Voorzitter : Mr. C.C.M. Collard
Secretaris : F. Muts-Snel
Penningmeester : E. v.d. Steeg
Secretariaat : F. Muts-Snel, van Goyenlaan 213 ,
3764 XH Soest. Tel. 02155-12289
Ledenadministratie : N. Kuyt-Smit, Van Wassenaerlaan
16, 3742 AH Baarn.

De lidmaatschapskosten van de H.K. "Baerne" bedragen:

f 35,-- per jaar per gezin
f 25,-- per jaar voor een individueel lid
f 12,50 per jaar voor een jeugdlid (14 t/m 18 jaar)

Postadres van de H.K. "Baerne" : Postbus 326
3740 AH Baarn

Bankrekeningnummer : 30.47.28.292

Postbanknummer : 4192133

"Baerne" verschijnt viermaal per jaar.

Losse nummers à f 3,-- verkrijgbaar bij N. Kuyt-Smit,
Van Wassenaerlaan 16, 3742 AH Baarn.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, micro-
film of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schrifte-
lijke toestemming van de redactie.

I N H O U D

1. Deutzia en de Amsterdamse Hortus Botanicus
2. De Riddehofstad Drakenburg
3. Amsterdamsestraatweg 250 jaar

MEDEDELING

Het register van Baerne, 14e jaargang, is verkrijgbaar in de Oudheidkamer (tel.181708), geopend maandagmorgen van 10.00-12.00 uur en maandagavond van 20.00-22.00 uur. Ook via Postbusnr.326, 3740 AH Baarn

Gaarne copy inleveren voor 25-5-1991 bij
T.Biemans
Sophialaan 13
3743 CT.Baarn.

VAN DE REDACTIE

Jaap Kruidenier verbindt de geschiedenis van Baarn aan die van de Amsterdamse Hortus Botanicus. Kent U de geschiedenis van Drakenburg? H.M.M. van Vugt is in de archieven gedoken en heeft interessante informatie gevonden over haar geschiedenis. Riet Uileman laat ons op speelse wijze alle hoeken van de Amsterdamsestraatweg zien.

Deutzia,

DEUTZIA EN DE AMSTERDAMSE HORTUS BOTANICUS

Nederland werd in zijn "Gouden Eeuw" niet alleen de grootste zeevarende natie ter wereld, maar ook het belangrijkste centrum van natuurwetenschappelijk onderzoek.

Naast produkten als katoen, zijde, specerijen, porcelein, hout, koffie en thee, bevatten de ruimen van de terugkerende V.O.C.-schepen ook talrijke exotische planten en dieren, die de Nederlanders op hun verre reizen verzameld hadden. Omdat er in die tijd onder de patriciërs grote belangstelling bestond voor alles wat maar enigszins exotisch was, werd er grof geld betaald voor deze "naturaliën". De verzamelwoede was enorm. Er werden schelpenkabinetten en herbaria aangelegd, tropische planten kwamen terecht in de tuinen van grachten- en buitenhuizen, waarin men ook vaak menagerieën aantrof.

De aanvoer van vreemde dieren bijvoorbeeld was zo omvangrijk, dat de V.O.C. daarvoor op haar werf te Amsterdam verscheidene stallen liet bouwen, die vele bezoekers trokken. Voordien kon men na aankomst van een retourvloot in het Oostindisch Huis diverse naturaliën kopen en wie handig was kon zich ook uit de particuliere bezittingen van zee- lieden fraaie en zeldzame zaken verwerven.

De verzamelaars beperkten zich echter niet tot vergaren alleen, maar lieten hun kostbare schatten ook beschrijven, afbeelden en onderzoeken. Hiervoor werden een groot aantal geleerden en kunstenaars aangetrokken, waardoor de Republiek het belangrijkste centrum voor natuurwetenschappen in de wereld werd.

Geleerden, vorsten en studenten kwamen naar de Republiek om hier colleges te volgen en om van de nieuwste resultaten van het wetenschappelijk onderzoek kennis te nemen. In dit wetenschappelijk klimaat ontdekte Antonie van Leeuwenhoek de microscoop,

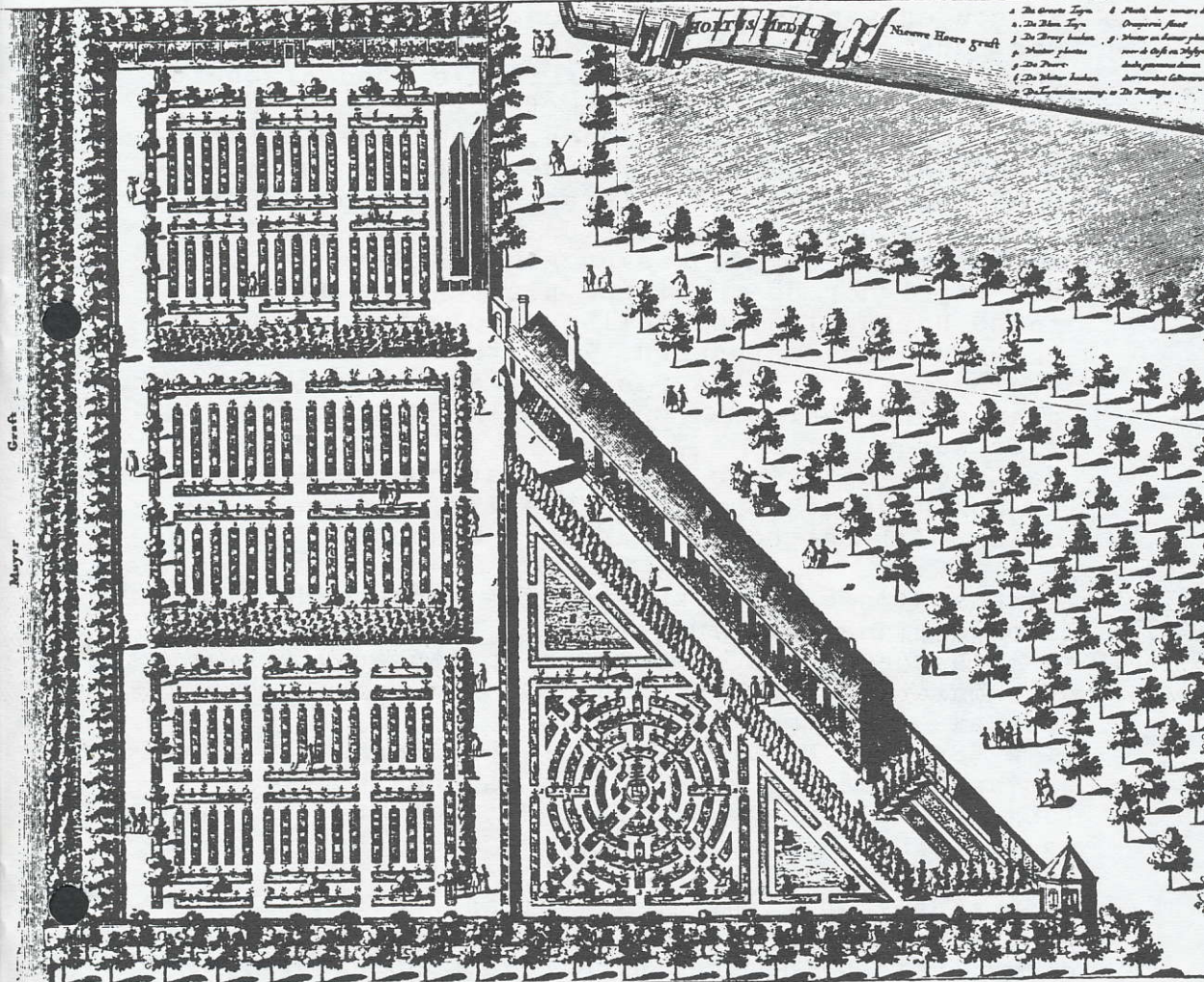
bestudeerde Johannes Swammerdam de anatomie van insecten, gaf Tulp de eerste ontleedkundige beschrijving van de chimpansee en verkocht Frederik Ruysch een deel van zijn naturaliënkabinet, dat bestond uit 1582 glazen potten met op alcohol bewaarde slangen, 180 flessen met vogelhuiden, 1820 dozen gevuld met tienduizenden torren, vlinders, schelpen, koralen en zeegewassen aan Tsaar Peter de Grote voor het destijds astronomische bedrag van f. 30000,-.

Gaven de Nederlandse hoogleraren hun colleges in het latijn, hun boeken werden meestal in het Nederlands gepubliceerd, waardoor kennis van het Nederlands in buitenlandse wetenschappelijke kringen onontbeerlijk werd geacht. Tot slot van deze inleiding moet worden opgemerkt, dat het vooral de geïnteresseerde rijke regenten waren, die dit wetenschappelijk onderzoek steunden. Op hun kosten maakten wetenschappers vaak verre reizen of werden boeken uitgegeven.

De Amsterdamse Hortus Botanicus.

Middelpunt van dit natuurwetenschappelijk onderzoek werd de Amsterdamse Hortus. De eerste Hortus werd in 1638 gesticht bij het voormalige Reguliersklooster en werd later verplaatst naar het terrein van het Binnengasthuis. Het was een Hortus Medicus, gesticht door medici en apothekers om hun kruidenkennis te vergroten.

In 1682 verhuist de Hortus naar de Plantage en krijgt naast de medicinale, vooral een botanische taak. Via de V.O.C en de W.I.C. krijgt het de grootste collectie Oostindische, Westindische en Kaapse planten ter wereld. De bewindhebbers van de V.O.C. dachten hierbij ook aan de economische belangen van zo'n verzameling. Niet voor niets belastte het stadsbestuur in 1682 de commissarissen Johan Huydecoper van Maarsseveen en Jan Commelin met het toezicht.

De Hortus van boven af gezien, einde 17e eeuw

Johan Huydecoper van Maarsseveen (1625-1704), een voorouder van de latere eigenaar van Groeneveld, was behalve burgemeester van Amsterdam ook bewindhebber van de V.O.C. en gaf in die hoedanigheid opdracht bijzondere planten te verzamelen en naar Amsterdam te verschepen. Jan Commelin (1629-1692) was medicus, lid van de Amsterdamse vroedschap en later ook hoogleraar in de plantkunde. Samen brachten zij de Hortus tot grote bloei. Er werden verwarmde kassen gebouwd (een unicum in die tijd) voor de tropische planten. Na aankomst in de Hortus liet Commelin de planten tekenen en werden ze bestudeerd. Zo ontstond de beroemde Moninckx-atlas met 420 schitterende aquarellen van plantensoorten, die rond 1700 in de Hortus te zien waren.

Van grote betekenis voor de Amsterdamse Hortus is ook Johannes Burman (1707-1779) geweest, die er in 1731 tot hoogleraar werd benoemd.

Tijdens zijn bewind, kwam zelfs de beroemde Zweed Carolus Linnaeus (1707-1778) in 1735 naar Holland om in Hardewijk te promoveren op een proefschrift over malaria en om in Leiden de beroemde Herman Boerhave te ontmoeten.

Zijn "Systema Naturae" was hier buitengewoon goed ontvangen met als gevolg, dat hij nog een tijdlang in Holland zou blijven. Hij logeerde bij Burman en hielp hem bij zijn onderzoek naar de flora van Ceylon.

Gedurende zijn verblijf in Holland heeft Linnaeus veel van het hier aanwezige materiaal volgens zijn eigen systeem (de zgn. binaire nomenclatuur) opnieuw herschreven. Tevens vernoemde hij een aantal planten naar Amsterdamse botanici, burgemeesters en financiers, die het verzamelen en kweken mogelijk hadden gemaakt, zoals Commelinaceae, Burmanniaceae enz.

Nog steeds kunnen we het werktorentje van Linnaeus zien, wanneer we door de Plantage Middenlaan komen.

Hendrik Adriaan van Reede tot Drakenstein (1636-1691)

Geen onbekende naam in Baarn. Zijn broer Gerard liet het gelijknamige "kasteel" in de Vuursche bouwen. Zelf werd hij in 1684 als Commissaris-Generaal van de V.O.C. op een inspectiereis gestuurd om de corruptie te bestrijden. Menig compagniedienaar werd op deze reis ontslagen en tenslotte moest hij zijn integriteit zelfs met de dood bekopen, want voor de Javaanse kust werd hij door zijn tegenstanders vergiftigd.

Tijdens zijn bezoek aan Ceylon en de Malabar-kust van India kreeg hij grote bewondering voor de plantenkennis van de Brahmanen en met hun hulp stelde hij een flora van de Malabarenkust samen.

Linnaeus heeft veel van zijn plantenbeschrijvingen gebaseerd op de uit twaalf delen bestaande "Hortus Malabaricus" van Van Reede.

Baarnse Commissarissen

Op de lijst van commissarissen van de Amsterdamse Hortus Botanicus treffen we ook een paar bekende Baarnse Amsterdammers aan, n.l. onze eigen Willem Gideon Deutz (1697-1757) en Pieter Cornelis Hasselaar. (1720-1795)

Het was niet iedereen gegeven commissaris van de Hortus te worden. Men moest hiervoor over zeer ruime financiële middelen beschikken, belangrijke relaties hebben bij de V.O.C. en een grote belangstelling hebben voor de botanie. Maar ook het eigen belang ontbrak niet. Zeldzame planten uit de Hortus sierden de eigen tuin of kas en men was altijd verzekerd van een gratis wetenschappelijk advies. Sommige regenten huurden zelfs botanici in om planten van over de hele wereld te verzamelen voor hun privécollecties. Tussen commissarissen en botanici ontstonden vaak bijzondere relaties. Op advies van Burman bijvoorbeeld nam de rijke bankier George Clifford (1685-1760) Linnaeus in dienst als lijfarts en gaf hem de opdracht de collectie planten op zijn buiten "De Hartekamp" te

catalogiseren. Het resultaat was Linnaeus' grote werk "Hortus Cliffortianus."

Ook Willem Gideon Deutz moet Linnaeus gekend hebben. Het is daarom niet onmogelijk, dat Linnaeus de Eult bezocht heeft om Gideons plantencollectie te bewonderen.

Een leerling van Linnaeus, de Zweed Carl Peter Thunberg vertrok in 1775 als arts in dienst van de V.O.C. naar het eiland Deshima in Japan. Hier verzamelde hij planten met de hulp van zijn Japanse leerlingen, want buitenlanders mochten de Japanse bodem niet betreden.

Tijdens de jaarlijkse reis van de Hollanders van meer dan duizend kilometers naar het hof van Edo om de shogun eer te bewijzen en geschenken te overhandigen verzamelde Thunberg zoveel mogelijk planten. Via Batavia bereikten deze planten Amsterdam, waar ze in 1778 bij zijn terugkeer in de Hortus bewonderd konden worden. Thunberg noemde het plantengeslacht van Oostaziatische heesters: Deutzia, een posthume hulde aan onze vroegere plaatsgenoot.

J.Kruidenier

geraadpleegd:

Uit de geschiedenis van Baarn. T.Pluim

Het boek van Artis. L.de Vries.

Baarnse Lusthoven en hun bewoners. T.Coppens.

Amsterdam omstreeks 1780. J.R.Schiltmeyer.

Geschiedenis van Amsterdam van den oorsprong af tot heden. H.Brugmans.

Hortus Botanicus. Uitg. Persbureau Intermed '88.

De gouden eeuw van de Hortus. Tent. cat. '88
samengest. door C.PEEK.

DE RIDDERHOFSTAD DRAKENBURG

De Ridderhofstad Drakenburg lag eertijds links van de huidige Amsterdamsestraatweg, even voorbij de oprijlaan van het Kasteel Groeneveld tussen Baarn en Hilversum. Die ligging is nog enigszins te herkennen aan de loop van de grachten, welke gevoed worden door een klein beekje. Het was een aanzienlijk kasteel en het enige in Eemland.

In de geraadpleegde archieven wijst niets erop waarvoor dit kasteel anders kan hebben gediend dan voor bewoning.

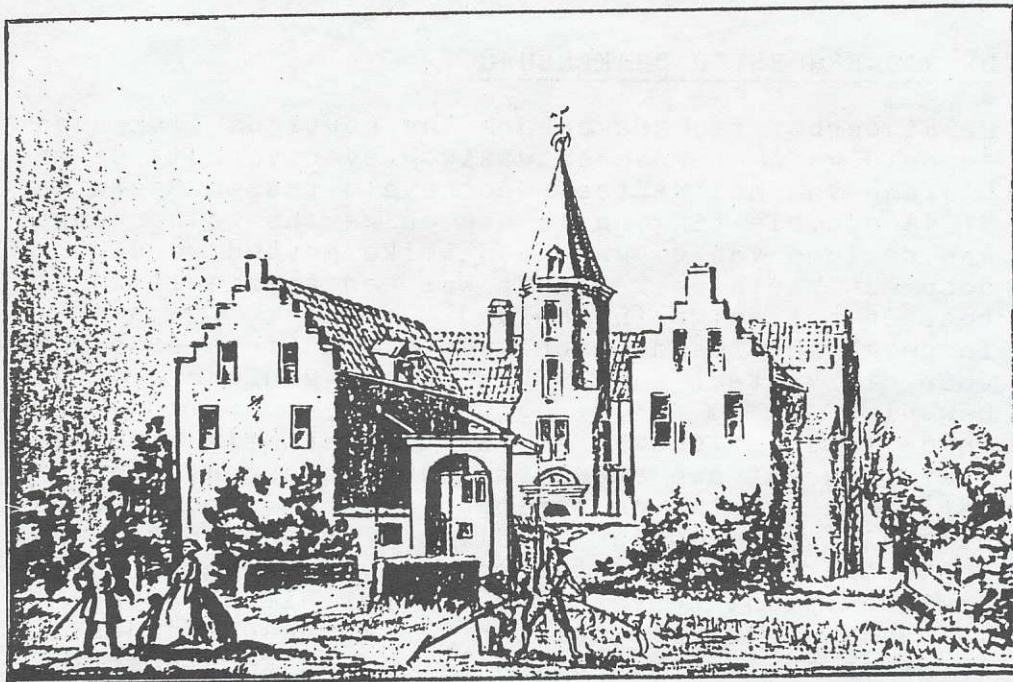
In de loop der eeuwen is Baarn regelmatig blootgesteld geweest aan overstromingen, branden, plunderingen, twisten en oorlogen en toch wordt Drakenburg niet genoemd in diverse rampen en gevechten, welke hebben plaats gevonden, waarvan de meest bekenden zijn: de veldslag in "Het Wilde Bosch" in 1348, de grensgeschillen tussen Baarn, Eemnes en Laren in 1356 waarbij Baarn in de Kerstnacht in de as werd gelegd, de slag bij Groeneveld en de Zandvoortse molen in 1672 tussen de Kozakken en de Fransen.

Er waren regelmatig gevechten tussen de bisschop van Utrecht en de Hollanders. Drakenburg wordt ook niet genoemd bij de komst van Napoleon in 1812. Deze kwam over de weg van Hilversum naar Baarn langs Drakenburg en werd bij Groeneveld opgewacht door de burgemeester en enige notabelen.

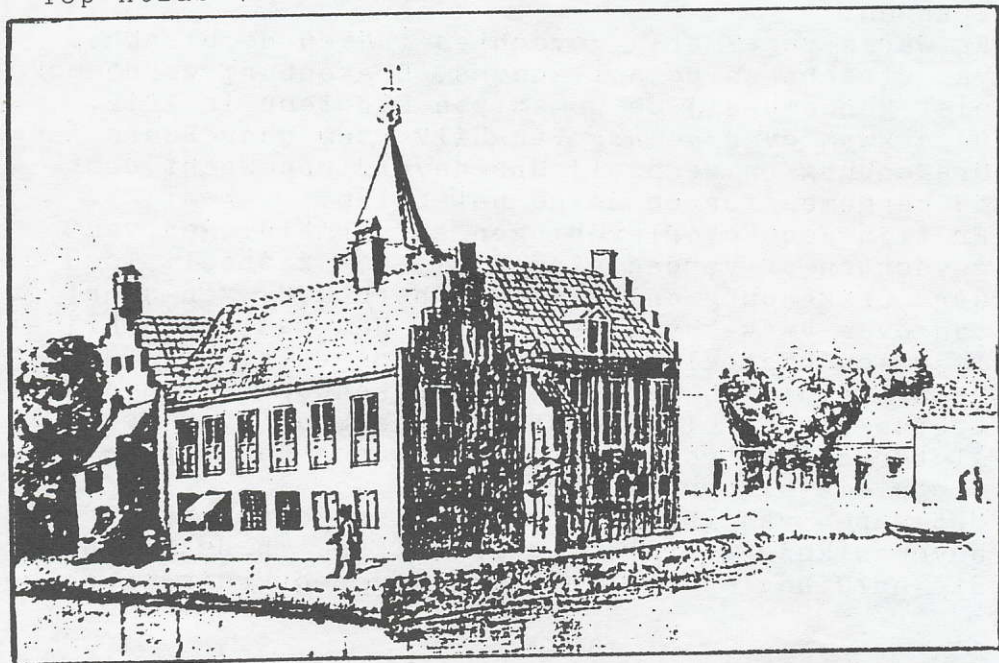
Er zijn geen overleveringen en vermeldingen van gevechten of verdedigingen bij dit kasteel. Toch werd Drakenburg enige malen herbouwd; Men schrijft dan over verval van de burcht. Het was waarschijnlijk een kasteel zonder enig wapenfeit.

De afbeeldingen van Kasteel Drakenburg laten een trotse burcht zien met een ophaalbrug over de slotgracht en een poort die toegang gaf tot het slotplein binnen de ommuring.

Het wapen van Drakenburg was een gouden schild met boven elkaar vier rode dwarsbalken. In de bovenste balk bevinden zich vier zilveren kruisjes en op

Drakenburg anno 1729
 Top Atlas (1260) in Rijksarchief te Utrecht

elke daaronder geplaatste balk een kruisje minder. Dit wapen is gelijk aan dat van Drakensteyn.

Rond 1300 lagen er bij Baarn uitgestrekte heidevelden en veengronden, welke bekend stonden als "de Wilde Baarnsche Venen". Om deze velden te ontginnen was een gedeelte in bruikleen gevraagd aan de bisschop Jan van Diest te Utrecht en verkregen door de Heer Wernar Fredrickszoon.

De Heer Wernar Fredrickszoon was een telg uit een deftig geslacht uit Utrecht. Hij nam later de familienaam Drakenburg aan, vermoedelijk naar de naam van een huis dat hij in Utrecht bewoonde. Op zijn veengronden bij Baarn werd door hem de hofstede Drakenburg gebouwd, welke eerst Drakensteyn bij Eemnes werd genoemd. Dit is nogal verwarrend.

Na zijn overlijden in 1340 volgde zijn zoon Wernar op. Hij liet de hofstede afbreken en op die plaats het kasteel Drakenburg bouwen. In 1385 volgde zijn zoon Fredrick hem op en deze liet de Drakenburgergracht graven. De turfwinning bleek zeer rendabel te zijn. Ongeveer twee eeuwen bleven het kasteel Drakenburg en het kasteel Drakensteyn in het bezit van het geslacht Drakenburg. De laatste uit dit stamhuis was Josina van Drakenburg, die in 1580 met Dirck van Zuylen van de Haer trouwde en in wiens geslacht deze bezittingen overgingen na haar overlijden in 1580. De laatste uit het geslacht van Van Zuylen was Jonkheer Johan, die in 1643 kinderloos is overleden. Hij was gehuwd met Geertruid van Lennep. Deze slotvrouw overleefde hem nog tien jaar en is niet opnieuw gehuwd.

Na haar komen er nog verschillende families in het bezit van kasteel Drakenburg en de daarbij behorende gebieden. In 1672 is het kasteel in eigendom van de Admiraal Jonkheer Willem Josephus van Gent; hij sneuvelde in de zeeslag bij Solebay.

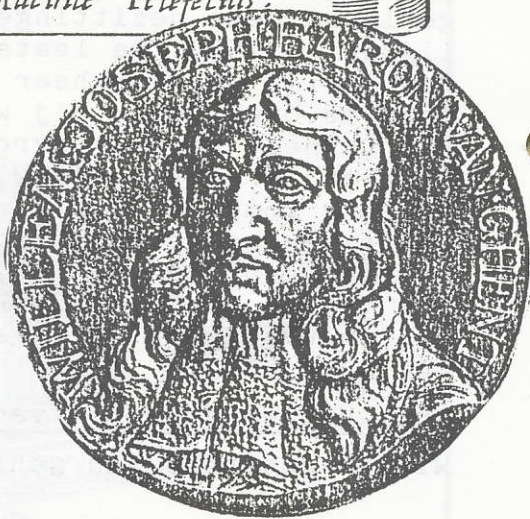
Jhr. Willem Josephus van Gent, luitenant-admiraal etc.

Willem Josephus van Gent, Heer van Drakenburg, was

WILHELM, JOSEPHUS

Liber Baro de Gent, Hollandiæ et Frisiæ
 Occidentalis sub Palasarchia, quæ Amstero-
 dami residet Architalasi Locum tenens et
 summus Legionis Mariniæ Præfectus.

een zoon van Claes van Gent en Johanna van Gent. Hij was kanunnik van de Dom te Utrecht, Proost van Elst, Colonel van een Regiment Mariniers, Lt.-Admiraal van Holland. Willem J. van Gent was Nederlands vlootvoogd, diende eerst in het leger en nam met het regiment Walen deel aan De Ruyters landing op Funen (1659).

Hij was tevens gouverneur van Hellevoetsluis. In 1665 werd hij adviseur van Johan de Wit en tijdens De Ruyters tocht naar Bergen, was hij kolonel commandant van het pas opgerichte regiment mariniers. In de twee- en vierdaagse zeeslagen in 1666, voer hij mee als bevelhebber en secondant van De Ruyter. Toen Cornelis Tromp als luitenant-admiraal werd ontslagen, volgde van Gent hem op. Hij werd beroemd in de oorlogen tegen de Engelsen, toen hij in 1667 door De Ruyter werd uigezonden om met zeventien schepen de Theems op te varen en het fort Chattam veroverde en de "Royal Charles" opbracht. Hij leidde een aanval op Edinburgh en in 1670 streed hij tegen de Algerijnse zeerovers. Toen de derde Engels-Nederlandse oorlog uitbrak in 1672, sneuvelde hij in de eerste zeeslag als commandant van de achterhoede, op 7 juni bij Solebay. Hij werd begraven in de Dom van Utrecht. De prachtige graftombe is het werk van Rombout Verhulst.

In een koopakte van 1672 wordt Drakenburg omschreven als volgt: "de ridderhofstad Drakenburg, liggende rondom in zijn grachten, met twee banken in de kerk van Eemnes-binnen; verder met bosschen, plantagies enz. groot 90 à 100 morgen, waarvan 40 à 50 morgen hakhout; voorts weiland, bouwland, hei-en veen land, strekkende van de scheisloot van Santvoort, dwars over de Eemnesserdijk, tot aan de Gooiersgracht of Hollandsche Rading, verder behooren er bij; het huis en de herberg de Steenkamer, de Drakenburgergracht (van de Steenkamer tot aan de Eem), een grote boerenhofstede "Langehoef", het recht op de kelder en de begraafplaats in het koor van de kerk te Baarn waar het wapen van Van Zuylen

Pröf. Dr. Gerardus Vrolik
geboren op 25 april 1775 te Leiden
overleden op 10 november 1859 te Amsterdam

van Nijveld op staat, zoals de heer van Gent dat gehad heeft".

(Uit de historie van Baarn door T.Pluim)
 Drakenburg bezat een eigen korenmolen, "de Zantvoortsemolen" en deze stond waar nu de Van Heemstralaan is. Rond 1760 werd deze molen verplaatst naar 't Hoogt op de huidige Jacob van Lenneplaan nummer 43 -45. In 1811 werd het oude kasteel afgebroken en door een deftig landhuis vervangen. Dit huis met de omringende gebieden werd door Professor Dr.

Gerardus Vrolik in 1823 gekocht voor f.45 000.00. Onze bekende schrijver Jacob van Lennep was bevriend met Gerardus Vrolik en is vele malen hier te gast geweest. Dit schijnt de aanleiding te zijn geweest voor de schrijver het begin van zijn beroemde roman "de Ferdinand Huyk" hier op Drakenburg te laten spelen, waarbij hij het huis "de Guldenhof" noemt. Mogelijk was de vroegere eigenares de weduwe van Zuylen Nijveld, geboren van Lennep, reeds een voorzaat van Mr. Jacob van Lennep. Zo weten wij dus ook waar de namen van diverse lanen in Baarn vandaan komen o.a.; de Jacob van Lenneplaan, de Guldenhoflaan, de Ferdinand Huyklaan, de Drakenburgerweg enz.....

Prof.Dr. Gerardus Vrolik

Gerardus Vrolik, Heer van Drakenburg, Hoogleraar te Amsterdam in de botanie, de anatomie, de ontleed- en verloskunde. Hij woonde op de binnen Amstel tussen de Heerengracht en de Keizersgracht en vertoefde des zomers op Drakenburg. Hij was zoon van Willem Vrolik en Anna Teske en werd op 25 april 1775 te Leiden geboren. In 1860 werden zijn bezittingen door de erven verkocht aan Hermanes Hissink en Gerardina Margaretha van de Hooft althans de gronden en huizinge waarop het voormalige kasteel Drakenburg heeft gestaan. Door Jhr. Frederik Lodewijk Herbert Jan Bosch van Drakenstein werd het resterende terrein gekocht, toch nog een omvangrijk gebied grenzende aan gronden welke reeds in

zijn bezit waren.

Diverse publicatie vermelden dat Drakenburg door Jhr. Bosch van Drakenstein werd gekocht en zo na eeuwen Drakenburg en Drakenstein weer in het bezit van één eigenaar was. Dit is een misvatting.

De gronden van het oorspronkelijke Drakenburg bevatten een omvangrijk gebied waarop ook Drakenstein lag en tegen het einde van de 17e eeuw werd op de oostelijke gronden Groeneveld gesticht.

Dit uitgestrekte gebied veranderde door de eeuwen heen regelmatig van vorm en omvang door aankoop en verkoop en door vererving.

De omvang van de nog resterende gronden van de Ridderhofstad Drakenburg, zijn in de 19e eeuw in kaart gebracht (het kadaster is van 1840).

Drakenburg was toen in eigendom van Prof. Gerardus Vrolik, een klein terrein in verhouding tot wat het eens was en na zijn overlijden werd dit weer opgedeeld. Hermanes Hissink en Gerardina Margaretha van de Hooft verkochten in 1860 Drakenburg aan Mr. Simon Petrus, Baron van Heemstra.

Het kasteel Drakenburg en het kasteel Drakenstein zijn dus nimmer meer in het bezit van één eigenaar gekomen.

o-o-o-o

Eigenaren van Drakenburg in de loop der eeuwen:

Vrederick Heren Wernars zoon van Drakenborch..	Omstr.-130
Wernar van Drakenborch.....	omstr.-134
Frederick van Drakenborch.....	1385-1437
Johan van Drakenborch.....	1441-1456
Johan van Drakenborch.....	1457-1498
Frederik van Drakenborch.....	1499-1519
Johan van Drakenborch.....	1519-1520
Josina van Drakenborch.....	1520-1570

Nicolaes van Zuylen van de Haer.....	1570-1602
Dirck van Zuylen.....	1602-1635
Johan van Zuylen van der Haer.....	1635-1641
Geertruyd van Lennep.....	1641-1653
Johan van Renesse van Zuylen van de Haer..	1654-1664
Gysberta Antonia van Renesse van Zuylen van de Haer..	1665-1672
Willem Joseph van Gent, luitenant-admiraal	1672-1672
Nicolaas van Gent.....	1674-1710
George Roeters.....	1710-1738
Susanna van Mekerem.....	1738-1768
Adriaan Roeters en Susanna Roeters.....	1768-1768
Pieter van Reede van Oudtshoorn tot Nederhorst	1768-1773
Barend Hendrik van Reede van Oudtshoorn...	1775-1777
Nicolaas Willem Roëll.....	1777-1791
Gysbert Hermanus Malders.....	1791-1809
Johannes Holstein en Margaretha van Plaat.	1810-1823
Gerardus Vrolik, hoogleraar te Amsterdam...	1823-1859
De verkoop van de nalatenschap van Prof. G.Vrolik.....	1860-1860

Dit artikel werd overgenomen uit:
De Ridderhofstad Drakenburg bij Baarn.
door H.M.M.van Vugt.
(Archiefgroep Historische Kring "Baerne")

AMSTERDAMSESTRAATWEG 250 JAAR

Aan het 250-jarig bestaan van de Amsterdamsestraatweg heeft de Historische Kring uitgebreid aandacht besteed in de vorm van een foto-overzichtstentoonstelling. Zoals het woord al aangeeft: veel foto's, weinig tekst. Tekst werd overgelaten aan de redactie van dit blad. Zonder volledigheid te willen of te kunnen na streven, bladeren wij door krantenknipsels, correspondentie en folders om enkele onvergetelijke, beroemde of gewoon gezellige punten aan de bekende straatweg onder de loupe te nemen.

De Amsterdamsestraatweg vormde de belangrijkste verbinding met het buurdorp Soest. De postkoets verzorgde het vervoer van personen en goederen en men was het er over eens dat het een gevaarlijke tocht was, door dicht woud en van achter elke struik kon een struikrover te voorschijn springen. (als het niet waar is, is het tocht leuk bedacht). Een belangrijke halteplaats was de taveerne Groenveld (tegenover Kasteel Groenveld) die al in 1614 was geopend en in die tijd ook dienst deed als hotel. Een gewaardeerd rustpunt voor hongerige en vermoeide reizigers.

Geheel aan het andere eind van de weg, tegenover Paleis Soestdijk, stond een ander etablissement, Hotel Trier, lang niet zo oud als Groenveld maar zeer bekend aan het begin van deze eeuw en omschreven als "mondain". Toch kon Trier de concurrentie niet aan met modernere bedrijven, ook verplaatste het toerisme zich naar andere oorden dan Baarn. Een ervaring maakte het hotel nog mee in 1938 toen het onderdak bood aan talloze reporters die ademloos de geboorte van Prinses Beatrix afwachtten. In 1942 verzocht de eigenaar aan de Baarnse gemeente hem vrijstelling te verlenen tot het behouden van zijn dienstfiets. Hij had dit vervoermiddel nodig omdat de bedrijven,

distributeurs en leveranciers waar hij zaken mee deed, in Baarn gevestigd waren op meer dan $2\frac{1}{2}$ km afstand. Niet vermeld wordt of en hoeveel gasten afhankelijk waren van de leveranties. Langzaam aan raakt het hotel op zijn retour, modernisering wordt niet meer mogelijk geacht. In 1961 lijkt het er op dat een nieuwe eigenaar die tevens directeur was van Het Haagsche Schouw te Voorburg, een grondige restauratie ter hand zou nemen. Het bleek echter een te kostbare operatie waarvan het economisch rendement twijfelachtig werd genoemd. Daarna kiet hij door een architect een geheel nieuw ontwerp maken voor een modern hotel-café-restaurant, maar dit ontwerp kwam niet door de Baarnse schoonheidscommissie. Trier veranderde in een bouwval, een krot dat in de jaren tachtig niet meer passend werd geacht in de omgeving van het paleis. Uiteindelijk werd het gesloopt. In de buurt van Trier bevindt zich de gemeentegrens tussen Baarn en Soest. Uit correspondentie tussen de Gemeentebesturen van Baarn en Soest in 1938, blijkt dat Soest de grens graag zou voorzien van een grenspaal met de wapens van de twee gemeenten er op. Baarn had hier geen belangstelling voor omdat in de buurt van Trier de grens al voldoende duidelijk was aangegeven en dus vervloog de mooie Soestse droom. Terug naar de Groenveldse kant van de straatweg. Uit 1955 dateert correspondentie tussen de Gemeente Baarn en de Gulf Oil aardolieproducten maatschappij. Gulf verzocht de Gemeente toestemming voor het neerzetten van een benzinstation. Maar omdat er al enkele benzinstations waren, zoals nabij Trier en aan de Eemnesserweg, vond de gemeente dat het benzinstation er maar niet moest komen. In 1988 meldt een krantebericht dat de gemeente een benzinepompstation aan de Amsterdamsestraatweg in onmin leven wegens door olie vervuilde grond. Door de jaren heen heeft de Amsterdamsestraatweg veel veranderingen ondergaan: van postkoetsroute

tot moderne, verbrede, geasfalteerde straatweg. Toen was de weg gevaarlijk, nu is de weg weer gevaarlijk, tenminste uit berichtgeving uit de jaren '87, '88 blijkt dat fietsers én voetgangers de weg levensgevaarlijk vinden omdat auto's er veel te hard rijden, er teveel zijstraten op uit komen, en auto's van het fietspad gebruik maken om af te slaan. Er waren wel plannen ter verbetering van de situatie, maar pessimisten voorspelden dat het wel tot 1990 zou duren voor de beoogde verbeteringen ook werkelijk zouden zijn aangebracht. In 1975, om precies te zijn op 23 mei, startte de bouw van de nieuwe Emmabrug. Oplevering zou plaats vinden op 9 mei 1977. Afgebroken werd het oude viaduct over de spoorlijn Hilversum-Amersfoort. Tal van schitterende panden, villa's, buitenverblijven en luthoven hebben de flanken van de Amsterdamse straatweg gesierd, met achtertuinen die tot ver in het bos doorliepen. Vele waren gebouwd in Baarns gouden tijden na de aanleg van de inmiddels overbekende spoorverbinding Amsterdam-Amersfoort. Van sommige rest alleen nog een herinnering, van andere iets meer substantieels. Een luthof dat waarschijnlijk uitsluitend door de schrijver van een krantartikel zo genoemd werd, was Tomatuva, een fruitkwekerij op de grens tussen Baarn en Eemnes. Een ondernemende kweker had in 1933 1½ ha grasland aangekocht en in de loop van 1933 een, voor deze streek uitzonderlijk, bedrijf gesticht, een druiven- en fruitkwekerij genaamd: NV Tomatuva. Doel van het bedrijf was het kweken van fruit en druiven voor een in eigen beheer te nemen fruitrestaurant aan de toenmalige Rijksweg 1 tussen Amsterdam en Amersfoort. Er kwamen kassen die een oppervlakte van 1220 vierkante meter besloegen. Er werden vier soorten druiven gekweekt: de blauwe Frankentheler, de blauwe Black Alicante, de witte Muskaat van Alexandrië en de witte Golden Champion. In de boomgaard stonden 15 soorten appelbomen en 12 soorten perebomen, goed voor zo'n 25.000 kg fruit per jaar. Tegenslagkende Tomatuva ook: door vorstschade aan de bloesem

bracht de oogst van 1957 slechts 20 in plaats van 2000 kisten fruit op. Bessen, frambozen, aardbeien, bramen, bosbessen uit eigen teelt waren bestemd voor de fruitrestaurantie. De gasten, er kwamen veel jonge mensen, hadden 's zomers de beschikking over een groot terras, bij minder gunstig weer was er een zitje in de 5½ meter hoge restaurantie waar de trossen druiven boven de hoofden hingen en de clematis weelderig bloeide. De schrijver K. uit genoemd krante-artikel, schrijft in 1958: "Hoewel Tomatuva al 24 jaar bestaat, geniet het in onze gemeente niet de bekendheid welke men van een dergelijk luthof zou mogen verwachten". Het bedrijf Tomatuva is al lang verleden tijd. De naam is echter nog terug te vinden op het viaduct over de snelweg op de grens tussen Baarn en Eemnes, als postuum eerbewijs. Buitenzorg zal meer een luthof geweest zijn in de traditionele betekenis van het woord. Toen het die functie niet meer had, werd het een handelskwekerij. In 1961 vond Scouting Nederland er onderdak, of juist: een afdeling vrouwelijke gehandicapte padvindsters, genaamd "de Blauwe Vogels." Koningin Juliana sprak bij de opening: "Ik hoop dat de naam "Buitenzorg" ook in zal houden dat de meisjes die hier komen ook buiten zorgen zullen zijn." Ook Prins Bernhard kwam regelmatig op Buitenzorg: in 1983 om de opening te verrichten van de Nederlandse Hippische Sportbond en later in 1986 reikte de Prins onderscheidingen uit voor sportieve spring-prestaties. In het koetshuis van Buitenzorg, zo bericht een krant uit 1989, wordt door scouting Nederland een museum gepland om jong en oud in een levendige tentoonstelling (al dan niet hernieuwd) kennis te laten maken met het padvindstersleven. De werkzaamheden zullen voornamelijk door onbetaalde vrijwilligers worden verricht. Voor hen dus geen heitje voor een karweitje. Een andere financiële tegenvaller: op het laatste nippertje besloot het ministerie van WVC de toegezegde subsidie van f.150.000 niet te verstrekken.

Toch is het gelukt de opening volgens plan te doen plaats vinden op Sint Jorisdag 1989. (Voor de minder ingewijden: 23 april). Na deze positieve berichten over alternatieve bestemmingen van Buitenzorg, even een stapje terug in de tijd naar een andere locatie eveneens onderdeel van het oorspronkelijke huis, de voormalige orangerie. dit prachtige, historische pand uit 1820 (Amsterdamsestraatweg 59) valt in 1985 ten prooi aan de slopershamer. Protesten van plaatsgenoten en de Historische Kring Baerne ten spijt. Renovatie zou veel te duur zijn, daarom maar liever slopen dan investeren. De buurpanden 61 t/m 67 waren in 1968 al gesloopt na een brand en het opengevallen terrein werd toegevoegd bij het bosgebied behorende bij Kasteel Groeneveld. Op de hoek Amsterdamsestraatweg-Lt.Gen.Van Heutzlaan stond Villa Roosterhoek. Oorspronkelijk bestemd als woonhuis later, in 1928, door Stichting Trein 8.28 in gebruik gesteld als kindertehuis voor kinderen met een zwakke gezondheid. Als in 1962 plannen worden gemaakt voor de bouw van luxe verzorgingsflats, gebeurt dat op de plaats waar het eens zo trotse Roosterhoek heeft gestaan. De naam is het enige dat behouden bleef. Naast Roosterhoek stond tot 1990 een kapitaal pand, bestaande uit twee huizen onder één kap. Dit pand werd in de as gelegd door een ongelukkig verlopen proef met chemische stoffen en zware metalen door de eigenaar van een van beide huizen. De materiële schade werd geschat op anderhalf miljoen gulden, daarnaast waren er natuurlijk nog andere verschrikkelijke gevolgen voor de direct betrokkenen. Aan de Amsterdamsestraatweg 37 was de sociale academie "de Jelburg" gevestigd. In het dorp waren de meningen over "de Jelburgers" verdeeld. "Lastig Lawaaiig volkje" vond de één, "ach wat, jonge mensen" zei de ander. Toen de Jelburg werd gesloten eind jaren tachtig werden de bewoners (al dan niet zichtbaar) van harte uitgewuifd. Sommige, vrome, inwoners waren graag bereid hen

"een kruis na te geven". Lawaaiig zal het niet meer zijn op nr.37. Onlangs is het pand in gebruik genomen als kantoor voor belangen - consulenten. Iedereen kent de lofzang op Lolaborstels en Enkazemen, "zo'n dag dat ik er echt lol in heb....." maar wellicht is niet zo bekend dat het verkoopkantoor van deze producten tot 1989 onder de naam Alveru gehuisvest was in een pand aan de Amsterdamsestraatweg hoek G.v.d.Veenlaan.

Landgoed Uytenbosch mag in deze opsomming niet ongenoemd blijven. Oospronkelijk een landgoed, nu een appartementencomplex op dezelfde plaats en met dezelfde naam. Van 1956 tot de opheffing in 1965 is instituut Mariënhorst in het landgoed gevestigd geweest, een U.L.O.-school met daaraan verbonden een internaat dat alleen door jongens werd bezocht, afkomstig uit alle delen van het land. De school ging uit van een stichting en had een rooms katholieke signatuur. In 1967 werd het voormalige landgoed verbouwd tot Parkhotel Uytenbosch met 17 kamers voor logeegasten. Een erg lang leven is het hotel echter niet beschoren geweest.

Veel is er door de jaren veranderd aan de Amsterdamsestraatweg, de weg zelf. De panden er langs gelegen veranderden van eigenaar, kregen een andere bestemming of verdwenen door welke reden dan ook, zelfs de bossen ter weerszijden van de weg zijn veranderd. Het aanzien van de weg is veranderd door plaatsing van nieuwe gebouwen die over een tijd door andere schrijvers bejubeld zullen worden als herinnering aan een goede oude tijd die nu nog in de toekomst ligt. Maar een ding is niet veranderd, gelukkig, en dat is Berg en Dal, de parel van de Amsterdamsestraatweg waarin het Apostolische Genootschap gevestigd is.

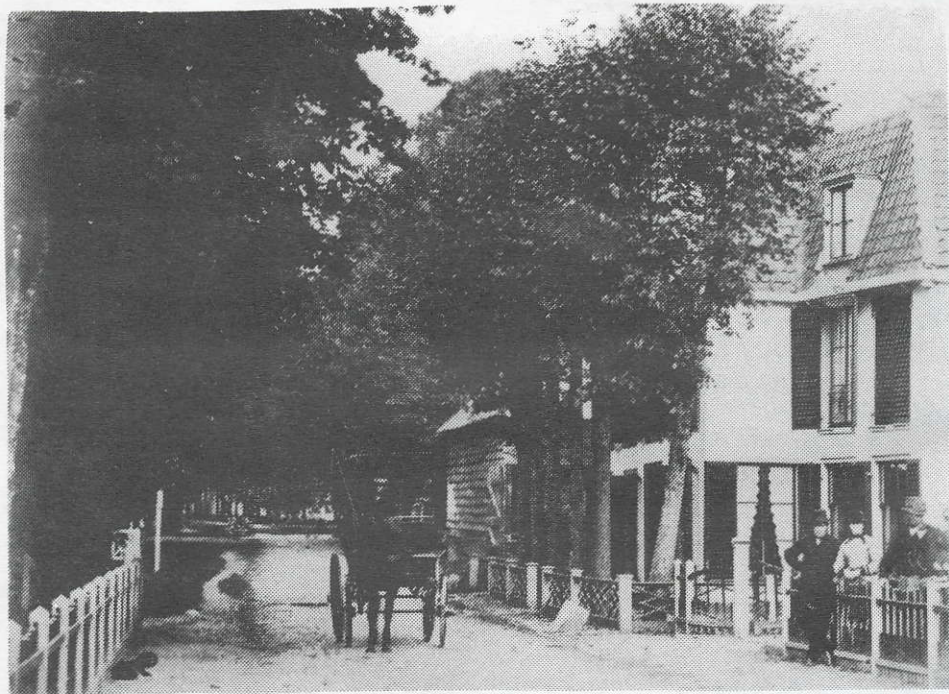
Circa 1880 werd het gebouwd als imitatie jachtslot op een gebied dat even hoog lag als de Utrechtse heuvelrug maar dat ook de diepte had van de Eem-polders. De naam die voor deze fraaie buitenplaats werd gekozen lag derhalve voor de hand: "Berg en Dal". Lang heeft het dienst gedaan als

buitenhuis. Later werd het enkele malen verkocht en sedert jaren is het nu in bezit van het Apostolisch Genootschap. Het gebouw en het park er omheen verkeren in blakende gezondheid, een lust voor het oog. Weet U om welk pand het gaat: "Pronkende gevels en een ui-vormig torentje....."

De moeite waard om even stil te staan aan het eind van onze omzwervingen langs de Amsterdamsestraatweg.

Met dank aan de Oudheidkamer van de Historische Kring voor de inzage van de archiefstukken.

R.Uileman

Hotel Trier aan de Amsterdamsestraatweg ± 1900
rectificatie: in het dec.nr.1990 werd dit hotel
als hotel Groeneveld aangeduid.

Redactie : H. Bronkhorst
E.J. Heun-ten Holt
J. Kruidenier
R. Uileman

Typewerk en lay-out : T. Biemans.

Redactie-adres : E.J. Heun-ten Holt, Bilderdijk-
laan 19, 3743 HR Baarn.

De Historische Kring "Baerne" stelt zich ten doel het bestuderen van en belangstelling kweken voor geschiedenis in het algemeen en van Baarn in het bijzonder. Zij tracht dit doel te bereiken door middel van het organiseren van lezingen, excursies, tentoonstellingen en het uitgeven van een eigen tijdschrift.

Naast deze algemene activiteiten bestaat de mogelijkheid toe te treden tot de volgende werkgroepen:

1. Werkgroep Archeologie

Inlichtingen: J.W.A.A. van der Laan, De Schoener 12,
3742 HD Baarn. Tel. 02154 - 11656.

2. Werkgroep Archiefonderzoek

Inlichtingen: H.M.M. van Vugt, Vollenhovenschans 19,
1324 HS Almere. Tel. 03440-44421.

3. Werkgroep Interviews en Reportages

Inlichtingen: J.M. v.d. Brink-van Wijkvliet, Prof.
Meijerslaan 10, 3741 XH Baarn. Tel. 02154 -
20161.

4. Werkgroep Oudheidkamer

Inlichtingen: H. Bon
Pinksterbloemhof 1
3742 ES Baarn.
Tel. 02154-16094.